

Az M5-ös út Csongrád megyei szakaszán végzett malakológiai vizsgálatok

Bába Károly

Abstract: *Malacological examinations at the Csongrád country section of M 5 main road.* Examination of malacological material collected at the Csongrád country section of M 5 main road in course of construction have been carried out by the author. Fauna of 31 localities belonging into 13 plant associations in analyzed from the point of view of their biotope, feeding type and zoogeographical fauna-circle.

Key-words: Malacology, Ecology, Zoogeography, Hungary

Bevezetés

Az M5-ös út Csongrád megyei jövőendő építési területén a Móra Ferenc Múzeum dr. Gaskó Béla által végzett talajcsapda-vizsgálatok szárazföldicsiga-anyagát értékelte a szerző fajcsoportok analízisével.

Anyag, módszer

A talajcsapdák 1998. évben háromszor lettek ürítve 1998. 08. 10–11., 27–13., 09. 21–24. között. Az értékelést az egész évben a talajcsapdák által befogott anyag alapján végeztem. A csapdák száma egy-egy gyűjtőhelyen 20-20 volt. Az értékeléshez használt fajcsoportok a következők (1. táblázat): Élőhelytípus (Ét): BE bokorerdőlakó, VP vízparti ubiquista, S sztyepplakó. Táplálkozási típus (Tt): O – omnivor, H – herbivor, Sz – szaprofág (Ložek, V. 1964; Frömming, E. 1954; Bába, K. 1991). Állatföldrajzi beosztás: kontinentális faunakörök: 1.2 nyugat-szibériai, 1.3 euro-szibériai, 1.4 holarctikus polycentrikus ubiquisták, 3. kaspi-szarmata, 5.3 ponto-pannon. Szubatlanti mediterrán hatáskorú jelző faunakörök: 5.2.1 tráziai, 8. holomediterrán. Százalékos megoszlásukat a 2. táblázat tartalmazza. (Bába, K. 1982)

A talajcsapdák három körzet különböző növénytársulásaiban lettek elhelyezve. Kiskundorozsma, Balástya-Kapitányság és Csengele körzetében. Ezek a következők: (az 1, 2. táblázat számai jelzik a gyűjtőhelyeket) Kiskundorozsma körzete: 1–2. Nagyszék úttól jobbra és balra *Cynodonti potum angustifoliae* (Rapaics 1926 Siroki 1963) löszlegelő. 3. Nagyszék árokmenti úttól balra nádas *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926. 4. Hosszúhát *Molinietum coeruleae* (Allorge, 1922) W Koch 1926 kékperjés láprét. 5. *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926 nádas. 6. Kettőshatár szikes árokpart *Achilleo-Festucetum pseudovinae* (Magyar, 1928) Magyar 1961 füves szikespuszta. 7. Rózsálos dűlő zombói úthoz közel *Agrostio-Caricetum distantis* (Rapaics, 1927) Magyar 1961 sásrét sós talajon. 8. Rózsálos árokparti löszfal *Salvio-Festucetum rupicolae* Soó 1962. 9. Rózsálos zombói úttól távolabb Astragallo *Festucetum rupicolae* Soó 1964 homokpuszta rét. 10. Subasa-hegy *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926 nádas. 11–14. Péceli tanya: aszfaltúttól jobbra 11. *Puccinelli-*

No	Ét	Tt	Áf	Kiskundorozsma	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1	VP	O	1.2	Succinea oblonga Draparnaud 1801	1	–	–	–	–	–	–	1	–	1	–	2	–	–
2	S	H	5.2.1	Granaria frumentum (Draparnaud 1801)	1	–	–	3	1	1	25	22	–	–	–	–	–	–
3	S	Sz	8	Chondrula tridens (O. F. Müller 1774)	–	–	–	–	10	1	1	16	–	–	–	1	1	1
4	BE	O	1.4	Vitrina pellucida (O. F. Müller 1774)	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
5	VP	O	1.3	Deroceras agreste (Linné 1758)	–	–	–	–	–	–	–	–	1	–	–	–	–	–
6	S	H	5.3	Helicella obvia (Menke 1848)	–	–	–	–	–	–	16	2	–	–	–	–	–	–
7	S	H	8	Monacha carthusiana (O. F. Müller 1774)	13	7	2	3	5	1	60	45	76	22	–	–	4	9
8	BE	H	3	Cepaea vindobonensis (Ferussac 1821)	–	–	–	–	–	–	–	–	2	5	–	–	–	–
9	BE	H	5.3	Helix pomatia Linné 1758	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
				Fajszaám	16	7	2	3	18	3	77	74	117	29	–	3	5	10
No	Ét	Tt	Áf	Balástya	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28
1	VP	O	1.2	Succinea oblonga Draparnaud 1801	–	–	–	–	4	1	–	–	–	9	–	–	–	–
2	S	H	5.2.1	Granaria frumentum (Draparnaud 1801)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
3	S	Sz	8	Chondrula tridens (O. F. Müller 1774)	–	27	9	–	–	11	4	–	3	–	4	–	–	46
4	BE	O	1.4	Vitrina pellucida (O. F. Müller 1774)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
5	VP	O	1.3	Deroceras agreste (Linné 1758)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
6	S	H	5.3	Helicella obvia (Menke 1848)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
7	S	H	8	Monacha carthusiana (O. F. Müller 1774)	–	27	4	–	8	20	13	–	13	27	36	4	–	31
8	BE	H	3	Cepaea vindobonensis (Ferussac 1821)	–	–	–	–	–	–	13	–	2	–	–	–	–	–
9	BE	H	5.3	Helix pomatia Linné 1758	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
				Fajszaám	–	54	13	–	–	12	50	17	–	18	36	40	4	–
No	Ét	Tt	Áf	Csegele, Cselló patak	29	30	31											
1	VP	O	1.2	Succinea oblonga Draparnaud 1801	1	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
2	S	H	5.2.1	Granaria frumentum (Draparnaud 1801)	–	9	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
3	S	Sz	8	Chondrula tridens (O. F. Müller 1774)	4	12	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
4	BE	O	1.4	Vitrina pellucida (O. F. Müller 1774)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
5	VP	O	1.3	Deroceras agreste (Linné 1758)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
6	S	H	5.3	Helicella obvia (Menke 1848)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
7	S	H	8	Monacha carthusiana (O. F. Müller 1774)	30	3	4	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
8	BE	H	3	Cepaea vindobonensis (Ferussac 1821)	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
9	BE	H	5.3	Helix pomatia Linné 1758	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	–
				Fajszaám	35	24	4											

1. táblázat

A talajcsapdákból előkerült fajok

2. táblázat: Az előkerült fajok állatföldrajzi besorolása

Éjt.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
BE	6,25	-	-	-	-	-	-	-	2,56	17,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	36	-	-	11,1	-	-	-	-	-	-	-	-		
VP	6,25	-	-	-	-	-	-	1,35	0,85	3,44	-	66,7	-	-	-	-	-	-	33,3	2	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	2,85	-	
S	87,5	100	100	100	100	100	100	98,6	88,9	75,9	-	33,3	100	100	-	100	100	-	66,7	62	100	-	88,9	75	100	100	-	100	97,1	100	100	100	
Sum%	99,8	100	100	100	100	100	100	100	92,3	95,5	-	100	100	100	-	100	100	-	100	100	100	-	100	100	100	100	-	100	100	100	100	100	
Tt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
O	12,5	-	-	-	-	-	-	1,35	0,85	3,44	-	66,7	-	-	-	-	-	-	33,3	2	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	2,85	-	
H	87,5	100	100	100	44,4	66,7	100	97,3	86,3	96,6	-	-	80	90	-	50	30,8	-	66,7	76	76,5	-	83,3	75	90	100	-	40,3	85,7	50	100	-	
Sz	-	-	-	-	-	55,6	33,3	-	1,35	13,7	-	-	33,3	20	10	-	50	69,2	-	-	22	23,5	-	16,7	-	10	-	-	59,7	11,4	50	-	
Sum%	100	100	100	100	100	100	100	100	101	100	-	100	100	100	-	100	100	-	100	100	100	-	100	100	100	100	-	100	99	100	100	100	
Áf	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31		
1.2	6,25	-	-	-	-	-	-	1,35	-	3,44	-	66,7	-	-	-	-	-	-	33,3	2	-	-	25	-	-	-	-	-	-	-	2,85	-	
1.3	-	-	-	-	-	-	-	-	0,85	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
1.4	6,25	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
3	-	-	-	-	-	-	-	-	2,56	17,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	26	-	-	11,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
5.3	-	-	-	-	-	-	20,8	2,7	-	3,44	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Sumkont	12,5	-	-	-	-	-	20,8	4,25	3,41	24,1	-	66,7	-	-	-	-	-	-	33,3	38	-	-	11,1	25	-	-	-	-	-	-	2,85	-	
5.2.1	6,25	-	-	-	-	16,7	33,3	1,29	33,8	18,8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	37,5	-
8	81,3	100	100	100	83,3	66,7	77,9	62,2	78,6	75,9	-	33,3	100	100	-	100	100	-	66,7	62	100	-	88,9	75	110	100	-	100	97,1	62,5	100	-	
Sumsubat	87,5	100	100	100	100	100	79,2	95,5	97,4	75,9	-	33,3	100	100	-	100	100	-	66,7	62	100	-	88,9	75	100	100	-	100	97,1	100	100	100	

etum limosae hungaricum (Rapaics, 1927) Magyar 1961 szikfok növényzet. 12. aszfaltúttól jobbra *Bolboschoenetum maritimae* (Soó, 1927) Kárpáti 1929 szikesmocsár növényzet. 13. aszfaltúttól balra nádas *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926 nádas. 14. aszfaltúttól balra *Cynodonti potum angustifoliae* (Rapaics, 1926) Siroki 1963 löszlegelő. Balástya-Kapitányság környete: 15. Fehértó-Majsa vakszik. 16. Főcsatorna csatornapart *Cynodonti potum angustifoliae* (Rapaics, 1926) Siroki 1963 löszlegelő. 17. Csatorna menti semlyék *Agrostio-Caricetum distantis* (Rapaics, 1927) Magyar 1961 sósrét sós talajon. 18. csatorna menti semlyék *Puccinellietum limosae hungaricum* (Rapaics, 1927) Magyar 1961 szikfok növényzet. 19. csatorna menti semlyék, nádas *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926. 20. semlyék menti erdőszegély vegyes erdei fenyő, akác, szürkenyár. 21. tó előtti *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926 nádas. 22. tó mellett *Populetum canescentis* erdőszáv. 23. tótól 100 m-re *Salvio Festucetum rupicolae* Soó 1964 löszpusztarét. 24. a tótól 4-500 m-re *Puccinellietum limosae hungaricum* (Rapaics 1927) Magyar 1961 szikfok növényzet. 25. tó mentén *Salvio Festucetum rupicolae* Soó 1964 löszpusztarét. 26. mocsár *Bolboschorosmetum annuae* (Rapaics, 1916) Soó 1938 vakszik növényzet. 28. löszlegelő *Cynodonti potum angustifoliae* (Rapaics, 1926) Siroki 1963. Csengele környete: 29. Dongéri főcsatorna löszlegelő *Cynodonti potum angustifoliae* (Rapaics, 1926) Siroki 1963. 30. főcsatornától 200 m-re *Cynodonti potum angustifoliae* (Rapaics, 1926) Siroki 1963 löszlegelő. 31. földút mellett nádas *Scirpo-Phragmitetum* W Koch 1926.

Az előkerült fajok

Mindhárom vizsgált területről mindössze 9 faj került elő. Számításba véve, hogy a vizsgált növénytársulások száma 12 a 31 gyűjtőhelyen, az előkerült fajszám alacsony voltába beletartozik, hogy 10 gyűjtőhely sós talajú, illetve szikerei vagy szikes terület (6., 7., 11., 12., 15., 17., 18., 24., 26., 27. gyűjtőhelyek), amelyeken kevés csigafaj telepszik meg. A löszrét illetve annak degradációjával létrejött löszlegelők természetközeli területeinek alföldi vizsgálataim szerint 15 illetve 12 a fajszáma (löszpusztarét 8., 23., 25., löszlegelő 1., 2., 14., 16., 28., 29., 30. gyűjtőhelyek). Ezzel szemben a vizsgált löszpusztaréteken 2–5, a löszlegelőkön 2–3, 4 faj került elő. A telepített erdők (20., 22. gyh) egyikében csak 5 faj található. A vízközeli kékperjés lápréten (4. gyh) 1 faj és a nádasokban (3., 5., 8., 9., 13., 16., 19., 21., 31. gyh) 1, 2, 3, 4 az előkerült fajok száma. Természetes körülmények között 10–12 közti fajszám jellemző e területekre. Megállapítható, hogy a vizsgált gyűjtőhelyek kultúrhatás alatt álló degradált területek.

Fajcsoport megoszlások

A degradáltság kifejeződik a 2. táblázaton feltüntetett fajcsoportmegoszlások eredményeiben. A fajcsoportmegoszlások a 8., 9., 10., 19., 20., 21., 23., 24., 28., 29. gyűjtőhelyeken: (löszpusztarét, homokpusztarét, nádas, nádas, telepített erdőszegély, nádas löszpusztarét, szikfok növényzet, löszlegelő, löszlegelő) teljes az élőhely és táplálkozási típus tekintetében azonban e helyeken is a bokorerdőlakó és vízparti fajok helyett a sztyepplakók dominálnak, éppen mint a fel nem sorolt lelőhelyeken. Az állatföldrajzi megoszlás hasonlóan hiányos faunakör megoszlásokat mutat, ahol dominálnak a holomediterrán és tráziai elemek. A sub-sai nádas vizes élőhelyén egyedül van több kontinentális faunakör képviselve.

Összefoglalás

A 31 gyűjtőhely 13 növénytársulásából 9 faj került elő. Minden társuláscsoport (szikerdő, lősz és nádas) azaz szélsőségesen száraztól a nedves élőhelyekig élőhelytípus, táplálkozási típus és állatföldrajzi faunakör szempontjából valamint a természetközeli hasonló növény-társulásokhoz viszonyítva hiányosak, fajszegények. Az M5-ös út építése szempontjából azonban a Ramsári szerződésre tekintettel meggondolandónak ítélem a vizes-nádas élőhelyek kikerülését. Vízi faunájukat nem állt módomban tanulmányozni, de a vízszegény Alföldön ezek megmaradása a madárvilág és más vizet felkereső állatok szempontjából fontos követelmény lenne.

Irodalom

- Bába, K. (1976): Néhány alföldi gyeptípus és a nagytatársánci löszgyep összehasonlító malakológiai vizsgálata. Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Tud. Közl. II., 93–100.
- Bába, K. (1980): A history and present day situation of the malacological investigation in the Great Hungarian Plain. Tiscia (Szeged) XV., 93–101.
- Bába, K. (1988): Az Alsó-Tiszavidék és a Pusztaszeri Tájvédelmi Körzet puhatestű faunája – Mollusc fauna of lower Tisza district and Pusztaszer Regional Conservation Area. Malakológiai Tájékoztató 8., 27–34.
- Bába, K. (1991): Ökológiai fajcsoportok és értékelési lehetőségeik a Malakológiában. II. Magyar Ökológus Kongr. Pate Georgikon, Keszthely. Abstracts, 12.
- Bába, K. (1993): Kiszáradó láprétek, alföldi mocsárrétek, sziki sásrétek csigaegyütteseiről. Malakológiai Tájékoztató 12., 67–74.
- Bába, K.–Bagi S. (1995): Malacocoenological survey of the Succiso-Molinietum and the Agrostio-Caricetum plant communities on the Great Hungarian Plain. Abstracts of Twelfth International Malacological Congress Vigo, Spain, 132–133.
- Bába, K. (1982): Eine neue zoogeographische Gruppierung der Ungarischen Landmollusken und die Wertung des Faunabildes. Malacologia 22. (1–2.), 441–454.
- Bába, K. (1995): Szezonális malakológiai vizsgálatok dél-alföldi gyepeken. Malacological Newsletter 14, 47–59.
- Frömmling, E. (1954): Biologie der Mitteleuropäischen Landgastropoden. Duncker-Humblot, Berlin, 1–404
- Ložek, V. (1964): Quartermollusken der Tschechoslowakei. Rozpravy, Verlag der Tschechoslowakischen Akad der Wiss., Praha, 1–374.

BÁBA, Károly
Szeged, Vár u. 6.
H-6720

